

سنجش نگرش مدیران در زمینه آثار پیوستن ایران به سازمان تجارت جهانی بر صنایع غذایی استان خراسان

دکتر محمد رضا لطفعلی پور، مرجان فیاضی^{**}

- 8. Kamia M., (1992), practices of agriculture in developing countries, John Wiley & Sons, New York.
- 9. Krishna, R., (1964), The Economics of International Trade, John Wiley & Sons, New York.
- 10. Longworth, J. W. et al., (1980), American Journal of Agricultural Economics, Vol. 62, No. 5, pp. 1121-1132.

چکیده

مسئله عضویت ایران در سازمان تجارت جهانی و پیامدهای برخاسته از آن بر اقتصاد و بازرگانی خارجی گذور از چندین سال پیش به عنوان چالشی جدی مطرح بوده است. بررسی تأثیر عضویت ایران در این سازمان بر صنعت مواد غذایی کشور به عنوان یکی از زیربخش‌های مهم صنعتی اهمیت ویژه‌ای دارد. به نظر می‌رسد خراسان از لحاظ برخوردار بودن از شرایط مطلوب در تولید محصولات کشاورزی، می‌تواند با عضویت در این سازمان سهمیه بازار فراورده‌های غذایی خود را بهبود بخشد. در این تحقیق، آثار پیوستن ایران به سازمان تجارت جهانی بر صنایع غذایی استان خراسان بررسی شده است. روش تحقیق در این مطالعه ترکیبی از دو روش توصیفی - پیمایشی و متنی بر سنجش دیدگاه‌های مدیران واحد‌های بزرگ صنایع غذایی استان است. نتایج نشان داد که پیوستن به سازمان تجارت جهانی آثار منبت و منفی گوناگونی در برداشت. با توجه به یافته‌ها، ایجاد آگاهی لازم در مدیران صنایع و توجه به پیش شرط‌های پیوستن به سازمان تجارت جهانی به عنوان پیشنهاد ارائه شده است.

کلید واژه‌ها:

موافق نامه عمومی تعرفه و تجارت (گات)، سازمان تجارت جهانی، صنایع غذایی، خراسان

* استادیار دانشگاه فردوسی مشهد

** کارشناس ارشد دانشگاه فردوسی مشهد

مقدمه

سازمان توسعه توانمندی‌های ارتباطی و کارآفرینی ایران

ارتقای س

کامل، بهره بردا
کشورهای در حا
تجاری و کاهش
متوازن و ارتقای
بین کشورها نیز
صنایع تبد
وابسته به کشاور
۱۳ درصد سطح
یک میلیون تن م
ایجاد کرده است
و ۳۸ نوع باقی)

جهانی شدن از ویژگیهای دوران کنونی است. گسترش روابط اقتصادی، اجتماعی و سیاسی میان کشورها و برقراری ارتباطات میان آنها موجب شکلگیری نظام نوین جهانی شده است. در این میان، ضرورت گسترش مبادلات چنان اهمیتی یافته است که بیرون ماندن از حلقه ارتباطات جهانی در همه زمینه‌ها، به خصوص اقتصاد، به صلاح هیچ یک از کشورها نیست. در عرصه اقتصادی به منظور یکپارچگی نظام نوین تجاری، سازمان تجارت جهانی پدید آمد تا با یافتن شیوه‌ها، ابزارها و سیاستهای مناسب شرایطی را فراهم سازد که همه کشورها بتوانند افزون بر مبادله کالا و خدمات، در فضایی مبتنی بر رقابت عادلانه در جهت حداکثر کردن منافع و مطلوبیتهای خود بکوشند. هم اکنون ۱۴۸ کشور جهان به طور رسمی به عضویت این سازمان درآمده‌اند که بیش از ۹۵ درصد تجارت بین‌المللی را در اختیار دارند و تعداد ۲۸ کشور نیز در حال مذاکره جهت پیوستن به این سازمان هستند^(۱).

ماهیت قوانین و مقررات «سازمان تجارت جهانی» (WTO) و فرآگیری دامنه موضوعاتی فعالیت آن در زمینه تجارت بین‌الملل، همه کشورها را ناچار به عضویت در این سازمان می‌کند و در همین حال اقتصاد و تجارت خارجی آنها را با چالش‌های جدیدی رویدرو می‌سازد. ایران با آنکه در بسیاری از سازمانهای تخصصی وابسته به سازمان ملل متحده عضویت دارد، اما از جمله کشورهایی است که هنوز به عضویت این سازمان در نیامده است. پیوستن ایران به سازمان تجارت جهانی به عنوان یک هدف درازمدت پس از شفافسازی بازارگانی خارجی و اصلاح ساختار صنعت در افزایش کیفیت و کیفیت کالاهای تولید شده در خور بررسی است. در شرایط کنونی به دلیل ضعفهای ساختاری و نداشتن قدرت رقابتی صنایع غذایی استان، عضویت در سازمان تجارت جهانی معکن است مزیت به شمار نیاید، ولی شناخت توانمندیها، مزیتها و ضعفهای موجود و نیز باز شدن افقهای جدید در مقابل صنایع، به جهتگیری صحیح کشور در تجارت جهانی کمک خواهد کرد.

ارتقای سطح زندگی مردم کشورهای عضو، فراهم آوردن امکانات اشتغال کامل، بهره برداری کامل از منابع طبیعی، به کار بستن تدبیری برای افزایش سهم کشورهای در حال توسعه و کمتر توسعه یافته از تجارت جهانی (۴۱)، رفع تعییضهای بخاری و کاهش تعرفه‌های گمرکی به منظور افزایش سطح تجارت بین‌المللی به طور شوازن و ارتقای رشد اقتصادی و مشورت در مورد حل و فصل اختلافات بازرگانی سه کشورها نیز از هدفهای سازمان تجارت جهانی است (۱۹).

صنایع تبدیلی غذایی که در استان خراسان وجود دارد، مستقیم یا غیرمستقیم وابسته به کشاورزی است. استان خراسان ۱۲/۱ درصد از کل تولیدات کشاورزی و ۱۴ درصد سطح زیر کشت کل کشور را به خود اختصاص داده و با تولید بیش از یک میلیون تن محصولات باگی جایگاه ویژه‌ای را در تولیدات صنعتی صنایع تبدیلی ایجاد کرده است. در استان خراسان ۸۳ نوع محصول زراعی و باگی (۴۵ نوع زراعی و ۳۸ نوع باگی) تولید می‌شود. این استان در بیشتر این محصولات نیز دارای رتبه‌های اول، دوم و سوم کشور است. به عنوان نمونه، خراسان در تولید جو، پنبه، چغندرقند، خربزه، زعفران، زرشک، آلبالو، بادام و آلو رتبه اول کشور را دارد (۵). استان خراسان با توجه به وسعت زمین و بهره‌مندی از منابع سرشار طبیعی نقش و سهمی را در فرایند توسعه و بهبود صنایع غذایی کشور دارد. از آن جمله می‌توان به تولید ۲۰۰ هزار تن رب گوجه فرنگی برابر با بیش از ۶۰ درصد تولید کشور و توان تولید حدود ۴۰۰ هزار تن قند و شکر به تقریب معادل ۴۲ درصد تولید کشور اشار کرد. تولیداتی همچون افشره (کنسانتره) و آبمیوه، خمیر مایه، فراورده‌های گوشتی خشکیار و آرد نیز از محصولات مهم بخش صنایع غذایی استان است (۱۷).

جدول شماره ۱. وضعیت صنایع غذایی و آشامیدنی در کشور و خراسان

خراسان	کشور	وضعیت صنایع غذایی و آشامیدنی
۷۱۷	۷۹۴۹	تعداد (واحد)
۱۶۸۴۰۲۰/۳	۱۴۹۷۳۱۶۷/۴۱	سرمایه (میلیون ریال)
۲۷۴۸۹	۲۱۵۷۸۵	اشغال (نفر)

ساخت: وزارت صنایع و معادن

بررسی تعداد کارگاههای صنعتی دارای ۱۰ نفر کارگر و بیشتر در استان خراسان نشان می‌دهد که در سال ۱۳۸۰ از مجموع ۱۰۳۷ واحد صنعتی خراسان، ۲۲ درصد آن به واحدهای صنایع غذایی اختصاص دارد. عده واحدهای صنایع غذایی استان، از واحدهای صنعتی کوچک و متوسط هستند. از نظر تعداد شاغلان نیز، صنایع غذایی استان ۲۹ درصد کل شاغلان بخش صنعت را به خود اختصاص داده است. در سال ۱۳۸۰، از مجموع ۷۷۲۴۱۲ میلیون ریال سرمایه‌گذاری در بخش صنعت خراسان، ۱۷ درصد آن به بخش صنایع غذایی اختصاص داشته است (۶). بررسی ارزش افزوده کارگاههای صنایع غذایی استان خراسان نشان می‌دهد که از کل ۳۷۱۷۳۹۲ میلیون ریال ارزش افزوده کل صنعت خراسان، حدود ۲۷ درصد متعلق به صنایع غذایی و آشامیدنی بوده است که در بین صنایع استان خراسان رتبه اول را دارد. در زمینه بافت نیروی کار متخصص و کارگران ساده واحدهای صنایع غذایی استان آمار نشان می‌دهد که از ۲۰۸۸۸ نفر نیروی کار شاغل در واحدهای صنایع غذایی دارای بیش از ۱۰ نفر کارگر استان، ۸۰ درصد شاغلان تولیدی و ۲۰ درصد شاغلان غیرتولیدی‌اند. در میان شاغلان تولیدی، حدود ۷۰ درصد کارگران ساده‌اند و تنها ۳۰ درصد شاغلان تولیدی را نیروی کار متخصص و ماهر تشکیل می‌دهد. بدین ترتیب، سوم نیروی کار متخصص در صنایع غذایی به دلیل وجود فناوری ساده و نیاز نداشتن به مهارت خیلی زیاد، اندک می‌باشد. بهره‌وری نیروی کار، یکی دیگر از شاخصها برای ارزیابی فعالیت کارگاههای صنعتی است (۹). این نسبت با توجه به

مقادیر ارزش افزوده و تعداد شاغلان برای صنایع غذایی استان خراسان رقمی در حدود ۵۰/۱ میلیون ریال و برای کل صنعت خراسان ۵۳ میلیون ریال بوده است. این شیوه نمایانگر بسیارهوری نیروی کار در صنایع غذایی پایینتر از کل صنعت است. طی ۵۰ سال گذشته، جهان شاهد رشد بیسابقه‌ای در تجارت بین‌المللی بوده است. صادرات کالاها با میانگین ۶ درصدی رشد کرد. در سال ۲۰۰۰ رشد تجارت جهانی، ۲۲ برابر تجارت در سال ۱۹۵۰ بود. بنابراین می‌توان گفت: گات و سازمان تجارت جهانی برای ایجاد یک نظام تجاری موفق و مستحکم، بسیار کوشیده‌اند (۲۵).

WTO یک سازمان بین‌المللی است که هدف اساسی آن، تأمین روند آزاد و جهانی تجارت خارجی است. همه تصمیم‌ها در سازمان تجارت جهانی، با رأی اکثریت تمامی کشورهای عضو گرفته می‌شود و از سوی تمام اعضاء به تصویب می‌رسد.

مطالعات انجام گرفته در مورد بسیاری از کشورها از جمله اندونزی، هنگ‌کنگ، تایلند، کره جنوبی، ترکیه، تونس و مکزیک نشان می‌دهد که اگر چه در کوتاه‌مدت پیوستن به WTO برای آنها بیکاری و کاهش رشد اقتصادی و افت صادرات را به دنبال دارد، اما در درازمدت با انجام اصلاحات و تعدیلات مورد نظر سازمان، وضعیت اقتصادی این کشورها بهبود یافته است. همچنین بسیاری از هدفهای سازمان، پیروط به سازمان تجارت جهانی محقق می‌شود (۷، ۹، ۱۱، ۱۶، ۲۰، ۲۲، ۲۴، ۲۵ و ۲۷).

با توجه به اهمیت موضوع پیوستن به سازمان تجارت جهانی و نیز جایگاه ویژه صنایع مواد غذایی استان خراسان؛ در این مقاله تلاش شده است، دیدگاه مدیران صنایع غذایی در زمینه آثار پیوستن به سازمان تجارت جهانی مورد بررسی قرار گیرد و اولویت‌گذاری از این دیدگاه به دست آید.

مواد و روشها

مطالعه حاضر، توصیفی از نوع پیمایشی است. در این تحقیق، جامعه آماری مورد مطالعه، مدیران واحدهای صنایع غذایی دارای بیش از ۵۰ نفر کارگراستان

خراسان است. برای اطعینان بیشتر به نتایج تحقیق، نمونه آماری برابر جامعه تعریف شده است. پرسشنامه این تحقیق دارای دو بخش است. بخش اول در بردارنده پرسش‌هایی در زمینه مشخصات فردی پرسش شونده و ویژگی‌های واحد زیر پوشش مدیریت وی است. بخش دوم دارای ۲۰ پرسش درباره وضعیت کنونی واحدهای صنایع غذایی و ۱۵ پرسش در مورد نگرش مدیران نسبت به آثار پیوستن به سازمان تجارت جهانی است. پرسش‌های مربوط به آثار پیوستن، حاصل اجماع دیدگاه‌های کارشناسان استناد به تجربه دیگر کشورها و بهره‌گیری از منابع کتابخانه‌ای است. برای دریافت پاسخ پرسش شوندگان نیز از طیف لیکرت (۵ رتبه‌ای) استفاده شده است. روایی پرسشنامه به شیوه محتوای پس از گرفتن نظر کارشناسان سازمان بازرگانی و تایید متخصصان مربوط به دست آمده است. ضریب آلفای کرونباخ برای ۲۰ پرسش پرسشنامه ۹۱۲۳٪ و برای ۱۵ پرسش پرسشنامه مقدار ۸۳۱۵٪ است که نشان می‌دهد، پرسشنامه از پایایی خوبی برخوردار است. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از روش‌های آمار توصیفی در تنظیم داده‌ها در جدولهای توزیع فراوانی و رسم نمودار استفاده شده است. افزون بر آن برای مقایسه دیدگاه گروههای مختلف در مورد میزان تاثیر پیوستن به سازمان تجارت جهانی بر مؤلفه‌های مختلف، روش ناپارامتری ویلکاکسون^۱ در دو نمونه مستقل نیز به کار رفته است. رتبه‌بندی این اثرها پس از به کارگیری مقیاس لیکرت در پرسشها و کمی کردن دیدگاه پاسخگویان و همچنین استفاده از رابطه زیر محاسبه و گزارش شده است (۱۲).

$$n_i = \frac{\sum_j X_{ij}}{\sum_i \sum_j X_{ij}}$$

$$\frac{\text{مجموع امتیاز پاسخ به پرسش نام از سوی پاسخگویان}}{\text{مجموع امتیاز پاسخ به همه پرسش‌های بخش ب پرسشنامه}} = \text{وزن اثر نام}$$

نتایج و بحث

ساخت از سازمان تجارت جهانی و فراهم کردن شرایط پیوستن تنها ۲۰ درصد مدیران واحدهای زیر بررسی به طور کامل با سازمان تجارت جهانی آشنا بوده و شرایط مورد نظر را در واحدهای خود ایجاد کرده‌اند. این مستله، لزوم توجه به آموزش و اطلاع رسانی را نشان می‌دهد.

جدول شماره ۲. جدول توزیع فراوانی شاخص شناخت از WTO و فراهم کردن شرایط پیوستن

درصد فراوانی	فراوانی	شاخص مورد نظر
۱۲/۵	۵	خیلی کم
۱۵	۶	کم
۵۲/۵	۲۱	متوسط
۲۰	۸	زیاد
۰	۰	خیلی زیاد
۱۰۰	۴۰	جمع

فرصتها و چالشهای پیوستن به WTO می‌دانند. پاسخهای مدیران به این پرسش نشانده‌اند این است که سازمان تجارت جهانی پذیده‌ای همراه با فرصتها و تهدیدهای فراوان است و برای استفاده مطلوب از آن، به ایجاد شرایط مناسب برای استفاده از فرصتها و کاهش تهدیدها نیاز دارد.

جدول شماره ۳. جدول توزیع فراوانی شاخص فرصتها و چالشها
پیوستن به WTO

سازمان اقتصادی ایران به سازمان اقتصادی ایران به مبارزه با احتکار اقتصادی ایران

درصد فراوانی	فراوانی	شاخص مورد نظر
.	.	خیلی کم
.	.	کم
۴۰	۱۶	متوسط
۵۷/۵	۲۳	زیاد
۲/۵	۱	خیلی زیاد
۱۰۰	۴۰	جمع

بازارهای خارجی و صادرات

تجزیه و تحلیل پرسش‌های مربوط به این شاخص نشان می‌دهد که بیش از ۵۰ درصد واحدهای صنایع غذایی بزرگ استان، برای آشنایی با روش‌های توسعه صادرات و ورود به بازارهای خارجی، تلاش نداشته‌اند. در این میان، تنها ۵۰ درصد این واحدها در خود توانایی نفوذ در بازار بین‌الملل و رقابت با رقبیان خارجی را ایجاد کرده‌اند. این نتایج، لزوم توجه و تأکید بر بازارهای خارجی و امر صادرات را بیش از پیش نمایان می‌سازد.

جدول شماره ۴. جدول توزیع فراوانی شاخص بازارهای خارجی و صادرات

درصد فراوانی	فراوانی	شاخص مورد نظر
۱۷/۵	۷	خیلی کم
۳۷/۵	۱۵	کم
۴۰	۱۶	متوسط
۵	۲	زیاد
.	.	خیلی زیاد
۱۰۰	۴۰	جمع

استاندارد

برپایه نظر مدیران، اگرچه استانداردهای تولیدات ایران تطابق کمی با استانداردهای بین‌المللی دارد، ولی این واحدها تا حد درخور پذیرشی، استانداردهای کیفی مورد نظر را رعایت کرده‌اند.

جدول شماره ۵. جدول توزیع فراوانی شاخص استاندارد

شاخص مورد نظر	فراوانی	درصد فراوانی
خیلی کم	.	.
کم	۸	۲۰
متوسط	۲۳	۵۷/۵
زیاد	۹	۲۲/۵
خیلی زیاد	.	.
جمع	۴۰	۱۰۰

وابستگی به مواد اولیه و فناوری وارداتی نتایج، نشاندهنده خودکفایی در مواد اولیه و وابستگی اندک صنایع غذایی مورد بررسی به فناوری وارداتی است. دلیل این مسئله قدیمی و فرسوده بودن ماشین‌آلات و فناوری ساده تولیدی این واحدهای است. وابستگی اندک به مواد اولیه و فناوری وارداتی اگرچه نکته مثبتی است، اما نباید فراموش کرد که دور ماندن از نحولات سخت افزاری دنیا، در درازمدت استان را در تولید محصولات رقابت‌پذیر دچار مشکل می‌سازد.

جدول شماره ۶. جدول توزیع فراوانی شاخص وابستگی به مواد اولیه و فناوری وارداتی

درصد فراوانی	فراوانی	شاخص مورد نظر
۲۲/۵	۱۳	خیلی کم
۲۵	۱۰	کم
۳۰	۱۲	متوسط
۱۲/۵	۵	زیاد
-	-	خیلی زیاد
۱۰۰	۴۰	جمع

تبلیغ و بازاریابی

نتایج نشان می‌دهد، تنها ۱۲/۵ درصد شرکتهای زیر بررسی، در کارنامه خود، تجربه تبلیغ محصولات و همکاری با شرکتهای بازرگانی را تا حد زیادی دارند و می‌توانند از عوامل بازاریابی استفاده کنند. در حالی که برای حضور در بازارهای جهانی آشنایی با شیوه‌های تبلیغ و بازاریابی ضروری است.

جدول شماره ۷. جدول توزیع فراوانی شاخص تبلیغ و بازاریابی

درصد فراوانی	فراوانی	شاخص مورد نظر
۱۲/۵	۵	خیلی کم
۳۰	۱۲	کم
۴۵	۱۸	متوسط
۱۲/۵	۵	زیاد
-	-	خیلی زیاد
۱۰۰	۴۰	جمع

کیفیت

بر اساس نظر مدیران، کیفیت مواد اولیه در بیش از ۵۰ درصد موارد، بسیار خوب است و استفاده از خدمات مشاوره‌ای کنترل کیفیت نیز تا حد مطلوبی وجود دارد. بنابراین محصولات این واحدها از نظر کیفی در وضعیت خوبی قرار دارند و در صورت رعایت استانداردهای مورد پذیرش جامعه جهانی، قدرت رقابتی پیدا خواهد کرد.

جدول شماره ۸. جدول توزیع فراوانی شاخص کیفیت

شاخص مورد نظر	فرافوانی	درصد فرافوانی
خیلی کم	.	.
کم	۱	۲/۵
متوسط	۱۸	۴۵
زیاد	۱۸	۴۵
خیلی زیاد	۳	۷/۵
جمع	۴۰	۱۰۰

رتبه بندی اثرهای پیوستن به سازمان تجارت جهانی در این بخش از بین آثار مختلف پیوستن به این سازمان که از ادبیات موضوع، تعریب دیگر کشورها و اجماع نظر کارشناسان به دست آمده، ۱۵ اثر انتخاب شده و بیزان اهمیت آن را در صنایع غذایی از نظر مدیران پرسیده و سپس این آثار اولویت‌بندی و نتایج در جدول (۳) گزارش شده است.

جدول شماره ۹. وزن و رتبه آثار پیوستن به سازمان تجارت جهانی

رتبه	وزن *	شماره پرسش
۱۲	۰.۱۰۵۶	افزایش صادرات محصولات
۳	۰.۱۰۷۳	ارتقا و بهبود کیفیت محصولات
۱۰	۰.۱۰۶۸	ورود به بازارهای جدید
۹	۰.۱۰۶۹	افزایش دانش و تخصص شاغلان
۴	۰.۱۰۷۳	بهبود قوانین و مقررات صادراتی
۱۵	۰.۱۰۵۳	کاهش هزینه‌های نویزیع - فروش و بارگیری
۱۴	۰.۱۰۵۴	استفاده کامل از ظرفیت‌های تولیدی
۶	۰.۱۰۶۹	بهبود روابط سیاسی - اقتصادی
۱۱	۰.۱۰۶۷	دسترسی آسان به مواد اولیه و مرغوب
۵	۰.۱۰۷۲	ورود شناوری پیشرفته با قیمت مناسب
۱	۰.۱۰۷۶	رعایت کیفیت و ترجیهای بازار جهانی
۲	۰.۱۰۷۵	هماهنگی با سازمانهای بازارگرانی
۷	۰.۱۰۶۹	کاهش محدودیتها و موانع صادرات
۱۳	۰.۱۰۵۵	حفظ و توسعه سهم در بازار جهانی
۸	۰.۱۰۶۹	افزایش واردات محصولات

وزن بر اساس پک

برای مقایسه دیدگاههای پاسخگویان در مورد چگونگی اولویت‌بندی اثرهای پیوستن به سازمان تجارت جهانی در سطوح مختلف تحصیلی، وزن آثار در دو گروه تحصیلی کمتر از کارشناسی و بیشتر یا برابر با کارشناسی محاسبه شده و با استفاده از آزمون مقایسه میانگین ویلکاکسون برای نمونهای مستقل، وزنهای اثرها در دو گروه تحصیلی مقایسه گردیده است. به دلیل نابرابری دو گروه مقایسه شده، آزمون ویلکاکسون به کار رفته است.

مقایسه وزن آثار دو گروه را می‌توان به صورت فرضیه‌های آماری زیر سعی کرد.

کرد:

بین وزن اثرها در دو گروه تحصیلی اختلاف معناداری وجود ندارد : //

بین وزن اثراها در دو گروه تحصیلی اختلاف معنیداری وجود نداشت.

نتایج مقایسه دو گروه مورد بررسی پس از محاسبه آماره ویلکاکسون در جدول شماره ۱۰ گزارش شده است.

جدول شماره ۱۰. جدول نتایج آماره ویلکاکسون

میزان تحصیلات	حجم نمونه	آماره Z	P-Value
کمتر از لیسانس	۱۵	-۰/۷۵۴	.۰/۴۰۰
بیشتر با مساوی لیسانس	۱۵	-۰/۷۵۴	.۰/۴۰۰

با توجه به مقدار آماره Z می‌توان با احتمال ۹۵ درصد گفت که: «بین وزن اثرها در دو گروه تحصیلی کمتر از لیسانس و بیشتر یا برابر لیسانس اختلاف معنیداری وجود ندارد.» همچنین برای مقایسه دیدگاه‌های پاسخگویان در مورد شیوه اولویت‌بندی اثرهای پیوستن به سازمان تجارت جهانی در دو گروه تولیدکننده و صادرکننده، وزن اثرها در دو گروه تولیدکننده و صادرکننده محاسبه شد و با استفاده از آزمون مقایسه میانگین ویلکاکسون برای نمونه‌های مستقل، وزنهای اثرها را نیز در دو گروه مورد بررسی، مقایسه کردیم. با توجه به مقدار آماره Z و مقدار احتمال معنیداری (P-Value) که بزرگتر از سطح آزمون (در این تحقیق سطح آزمون ۰/۰۵ درصد است) می‌توان چنین استنباط کرد که فرض صفر در سطح معنیداری ۰/۰۵ را نمی‌شود یا به دیگر سخن، می‌توان با احتمال ۹۵ درصد گفت: «بین وزن اثرها در دو گروه تولیدکننده و صادرکننده اختلاف معنیداری وجود ندارد.»

الف. نقاط قوت صنایع غذایی

بهره‌مندی از منابع سرشار طبیعی و در نتیجه مواد اولیه فراوان، ارزبری پایین و ارزش افزوده بالا، نیروی کار ارزان و فراوان و اشتغالزایی گسترده در سطوح تولید، توزیع و فروش، وابستگی فناوری کم به مواد اولیه و فناوری خارجی و کیفیت به نسبت خوب محصولات غذایی استان، موقعیت راهبردی استان به علت هم‌جواری با

بازارهای منطقه‌ای و خاص، دارا بودن بازارهای مصرف داخل و خارج کشور از جمله نقاط قوت صنایع غذایی است.

ب. نقاط ضعف صنایع غذایی

آشنایی اندک مدیران واحدها با روش‌های توسعه صادرات، فنون بازاریابی بین‌الملل و ادبیات مربوط به سازمان تجارت جهانی، نداشتن شناخت صحیح از رقیبان خارجی، پایین بودن استاندارد تولیدات ایران در مقایسه با استانداردهای بازار بین‌الملل، نداشتن ارتباط منسجم و قوی بین تولیدکنندگان داخلی و بازارهای مصرف خارجی، بالا بودن هزینه‌های تولید محصول و وجود ظرفیت‌های خالی و بدون استفاده در کارخانه‌های استان، نبود نوآوری و تنوع در محصولات و نداشتن شناخت صحیح از نیاز مصرف کننده بیویژه مصرف کننده خارجی، نبود سرمایه‌گذاری کافی در بخش‌های بازاریابی و تحقیق و توسعه و پایین بودن سطح تخصص و مهارت در سطوح عملیاتی واحدها، فناوری و ماشین آلات فرسوده و نبود زیرساخت‌های مناسب در پخش صنایع غذایی استان، ضعف بنیه مالی واحدها و نبود تسهیلات اعتباری بانکی با نرخ بهره پایین از مهمترین نقاط ضعف صنایع غذایی بر شمرده می‌شود.

توسعه بخش کشاورزی و صنایع وابسته از ضرورتهای توسعه اقتصادی استان است و با توجه به هدف اصلی صنایع غذایی که تبدیل و فراوری مواد اولیه نباتی و حیوانی است تا آن را قابل حمل، نگهداری و آماده برای استفاده کند، اهمیت آن بیشتر مشخص می‌شود. به منظور شناخت بیشتر صنایع غذایی لازم است همراه با نوآوری در نگرش، باورها، واقعیتها و مزیتهای انحصاری این صنعت، دقیق و عمیق بیشتری صورت پذیرد. با توجه به اهمیت صنعت غذایی در استان، شماری از نیازهای اساسی این صنعت را می‌توان بدین شرح بر شمرد:

- * تغییر در نگرش سیاستگذاران و باور اهمیت صنایع غذایی از سوی برنامه‌ریزان و دولتمردان،

- سیاستگذاری صحیح در تولیدات کشاورزی و دامی به منظور ایجاد صنایع غذایی اصلی و پایه‌ای،
- بستر سازی مناسب جهت سرمایه‌گذاری و رفع موانع اداری و بانکی،
- ایجاد انگیزش و شکوفایی استعدادها و اعمال مدیریت صحیح و کارا،
- به کارگیری نیروهای متخصص و کارآمد و به کارگیری فناوری روز،
- نوآوری و پژوهش مستمر و بیبود مرغوبیت، دوام و اینه محصولات غذایی و رعایت استانداردهای جهانی،
- شناخت محصولات صادر شدنی و بازاریابی و ارائه محصولات با کیفیت بالا،
- جلب رضایت و توجه به خواست مشتری با ایجاد ارتباط مستمر بین مراکز تحقیقاتی و بازارهای هدف.

آثار پیوستن به سازمان تجارت جهانی بر صنایع غذایی استان
بنا بر تاییج به دست آمده از مطالعه حاضر، آثار پیوستن به سازمان تجارت
جهانی بر صنایع غذایی استان را می‌توان در دو بخش خلاصه کرد:

- آثار مثبت**
- پیوستن به سازمان تجارت جهانی، بازارهای جدیدی را به روی محصولات غذایی استان می‌گشاید.
 - به دلیل فشرده شدن رقابت و افزایش رقیبان در عرصه بین‌المللی، تولید کننده برای بقا ناچار به بیبود و ارتقای کیفیت محصولات خود می‌شود.
 - تولید محصولات با کیفیت و مناسب با سلیقه و نیاز بازار جهانی، به افزایش صادرات محصولات غذایی می‌انجامد.

- از آنجا که سازمان تجارت جهانی در پی کاهش موانع تعرفه‌ای و حذف موانع غیرتعرفه‌ای است (۲) در نتیجه، پیوستن به آن موجب کاهش محدودیتهای مقداری و موانع موجود بر سر راه صادرات صنایع غذایی استان می‌شود و بدین ترتیب قیمت محصولات کاهش و قدرت رقابتی افزایش می‌یابد.
- پیوستن به سازمان تجارت جهانی موجب ورود دانش فنی و فناوری نوین با قیمت مناسب می‌شود؛ در نتیجه، ماشین آلات فرسوده واحدهای صنایع غذایی استان جای خود را به ماشین آلات پیشرفته می‌دهند.
- سازمان تجارت جهانی، اصلاحات اساسی در زیرساختها را طلب می‌کند و بهبود زیرساختهای استان به کاهش هزینه‌ها منجر می‌شود.
- ورود به عرصه بین‌الملل و پیوستن به WTO، بهبود روابط سیاسی و اقتصادی را به دنبال خواهد داشت. بهبود این روابط بر صادرات محصولات غذایی کشور و استان تأثیر می‌گذارد و به ورود دانش فنی و فناوری نوین با قیمت مناسب می‌انجامد. در نتیجه ماشین آلات فرسوده واحدهای صنایع غذایی استان بازسازی می‌شود.
- سازمان تجارت جهانی مقررات و استانداردهای خاصی را برای محصولات غذایی در نظر گرفته است. بنابراین پیوستن به این سازمان به ارتقای استانداردهای کیفی محصولات غذایی استان می‌انجامد و امکان رقابت با کالاهای مشابه خارجی را فراهم می‌سازد.
- سازمان تجارت جهانی دروازه‌ای برای جهانی شدن است. ورود به این بازار و جذب سرمایه‌های خارجی بی‌گمان وضعیت صنایع استان را تغییر خواهد داد.
- پیوستن به WTO، تولیدکننده را با رقیبان بسیار رو به رو می‌سازد و وی برای حفظ و ارتقای سهم خود در بازار، ناگزیر به بهبود مستمر و سرمایه‌گذاری در تحقیق و توسعه است. بنابراین پیوستن به این سازمان منجر به نوآوری، خلاقیت و تنوع محصولات خواهد شد و زمینه آشنایی هر چه بیشتر تولیدکنندگان و

صادر کنندگان با شیوه های پیشرفته و نوین فراهم می شود.

- پیوستن به سازمان تجارت جهانی فضایی رقابتی برای واحدهای استان ایجاد خواهد کرد که آنان را وادار می کند، فرایند تولید و نظام تشکیلاتی خود را کارا سازند، رقابت در بازار جهانی و ترس از رقبیان، تحرک بیشتری را در صنعت ایجاد می کند و موجب می شود هرگونه سرمایه گذاری با مطالعه دقیق و فنی صورت گیرد.

آثار منفی

پیوستن به سازمان تجارت جهانی، گشودن دروازه های کشور به روی محصولات متوجه خارجی است. در نتیجه افزایش واردات محصولات غذایی را به دنبال خواهد داشت.

- تسهیل در واردات کالاهای ارزان قیمت و نبود امکان رقابت برخی تولید کنندگان جزء داخلی با رقبیان خارجی، بسیاری از صنایع کوچک و ناکارامد استان را تعطیل خواهد کرد و در نتیجه بیکاری موجود را گسترش خواهد داد.
- با توجه به اینکه صنعت مواد غذایی در کشور جدید و نوپا است و به طور معمول در صنایع نوپا، اصل تقلید و کپی سازی از کشورهای پیشرفته لازم و ضروری است؛ پیوستن به WTO، با توجه به مقررات مربوط به حقوق مالکیت معنوی، هزینه های بسیار سنگینی را در این زمینه به صنایع غذایی کشور و استان تحمیل می کند.

- صنایع کشور به شدت به حمایتهای دولت وابسته اند. پیوستن به سازمان تجارت جهانی به معنای کاهش حمایتهای دولت است. به صلاح صنایع نوپا کشور نیست که در عرصه رقابت های بین الملل بدون حمایت رها شوند، مگر اینکه با شرایطی، حمایتها را بتوان ادامه داد. در مجموع در واحدهای صنایع غذایی دارای بیش از ۵۰ نفر کارکن استان، به دلیل بهره گیری بیشتر از فناوری و

حضور در بازارهای جهانی (هرچند با سهم اندک) وضعیت از دیگر واحدها بهتر است و آثار مثبت بیشتر از آثار منفی به چشم می‌آید. بی‌گمان، برای استفاده از آثار مثبت پیوستن به WTO، باید با زمینه سازی مناسب چه از نظر ایجاد ساختارهای اقتصادی لازم و چه از نظر بهینه‌سازی مدیریت به استقبال سازمان تجارت جهانی رفت، در غیر این صورت ممکن است عضویت در سازمان به استمرار و تحکیم عقب‌ماندگی اقتصادی و فنی کشور متجر شود و با قرار دادن واحدهای ناتوان از رقابت تجاری و فنی - تخصصی در چایگاه رقابت با دیگر کشورها، همزمان فرصت‌های شغلی نیز به خطر افتاد. عضویت در سازمان تجارت جهانی در کوتاه‌مدت بیشتر آثار منفی را بروز خواهد داد و در درازمدت است که آثار مثبت آن پدیدار می‌شود. به هر حال سازمان تجارت جهانی، به جاده‌ای یکسویه می‌ماند که باید رفت، پس بهتر است هر چه بیشتر خود را برای روپرتو شدن با آن آماده سازیم.

با توجه به عضویت ۱۴۸ کشور جهان در WTO و استقبال کشورهای در حال توسعه از عضویت در این سازمان، کشور ما با بیرون ماندن از این جزگ، نه تنها از آثار آنچه کشورهای مسلط جهان در صحنه تجارت جهانی تعیین می‌کنند، بر کنار خواهد ماند، بلکه در همین حال قدرت خود را برای مانور و چانه زنی محدود خواهد ساخت و در واقع به نوعی به انزوا کشیده خواهد شد. در زمان پیوستن به سازمان تجارت جهانی، مذاکره کنندگان باید به شدت به سود زیربخش‌هایی چانه بزنند که مزیت نسبی بیشتری دارند و بخشایی که مزیت نسبی بالاتری دارند و از رشد سریعتری نیز برخوردارند، باید مورد حمایت بیشتری قرار بگیرند. برخی نکته‌های مهم که در مورد پیوستن به WTO در زمینه صنایع غذایی باید مورد توجه قرار گیرند به شرح زیر است:

- سرمایه‌گذاری روی برنامه‌های آموزشی به منظور آشناسازی مدیران و کارکنان واحدهای صنایع غذایی با سازمان تجارت جهانی و بازار بین الملل و ارتقاء

- سطح دانش و تخصص آنها.
- افزایش کیفیت محصولات تولیدی و انطباق آنها با استانداردهای جهانی و استانداردهای مورد پذیرش سازمان تجارت جهانی جهت دستیابی به مزیت رفابتی.
- ارتباط با تاجران و سرمایه‌گذاران خارجی و تشویق آنها به سرمایه‌گذاری در واحدهای صنعتی.
- ایجاد تنوع و نوآوری در محصولات تولیدی و تشویق کارکنان واحدها به شارکت در طرحها و تولیدات.
- اصلاح ساختارهای اداری و حذف قوانین و مقررات دست و پاگیر گمرکی.
- فراهم کردن زمینه پیاده سازی و ورود فناوری پیشرفته و تجهیز واحدها.
- صدور مجوز تاسیس واحدهای صنایع غذایی در استان پس از بررسی کشش تقاضا و نیاز بازار از سوی سازمان صنایع و معادن استان.
- حضور مستمر و فعال واحدها در نمایشگاههای بین المللی و اتحاد تولیدکنندگان برای حضور قدرتمند در بازارهای خارجی.
- نظارت بیشتر بر کیفیت محصولات و جلوگیری از تولید محصولات بدون کیفیت.
- فراهم کردن شرایط ایده آل برای استفاده از تجارت الکترونیک و گسترش فرهنگ استفاده از آن در سطح واحدهای استان.
- با توجه به یافته‌های مطالعه لازم است، برایند آثار مثبت و منفی پیوستن به صنایع غذایی مشخص و آگاهی‌های لازم به مدیران صنایع داده شود. همچنین لازم است پیش شرط‌های لازم برای پیوستن مورد توجه مدیران و سیاستگذاران تجارت خارجی قرار گیرد.

منابع

۱. امید بخش، آ. (۱۳۸۲)، گزارش کارشناسی متنبهر تندید دفتر نایندگی نام اختیار تجاری ایران، وزارت بازرگانی.
۲. امید بخش، آ. طارم سری، م. (۱۳۷۲)، «آشنایی با موافقت نامه عمومی تعرفه و تجارت (GATT) و پروتکل متنبهر بیان به آن»، تهران، مؤسسه مطالعات و پژوهشی بازرگانی.
۳. نازانسن ک، ترجمه: آ. عربی (۱۳۷۸)، «اسطورهها، محاطرات و منافع جهانی شدن»، اندیشه جامعه، شماره ۴، ص ۴۲.
۴. بیکیش، م. (۱۳۸۱)، «القصد ایران در بستر جهانی شدن»، تهران نشر، چاپ دوم، صفحات ۲۸۲-۳۹-۳۰.
۵. بن نام، «پیشنهاد و توانمندی‌های استان خراسان» (۱۳۸۲)، ویژه نامه مازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی خراسان، ص. ۳.
۶. نباکوچی، ر. (۱۳۸۲)، «طرح تحقیقاتی پژوهی مرتبتاً و اولویت‌های سرمایه‌گذاری صنعتی در استان خراسان»، کارفرما: سازمان منابع و معدن استان خراسان، ماطلو سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان خراسان صفحات ۴۰-۳۵.
۷. جلالوند، ر. (۱۳۷۸)، «از زیبایی اثرات پیوستن ایران به سازمان جهانی تجارت بر ذیر بخش خلات در بخش کشاورزی»، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی، دانشکده علوم اداری.
۸. سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، مرکز آمار ایران (۱۳۸۲)، «مسالمه آماری استان خراسان سال ۸۱».
۹. مسادیان، ه. (۱۳۷۹)، «بررسی تأثیر پیوستن ایران به سازمان جهانی تجارت بر صادرات محصولات سساجی ایران»، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران، دانشکده مدیریت.
۱۰. مطاطری، ع. (جهانی شدن و جهانی سازی)، ص. ۲. <http://www.payam.co.ir/iranjournal>
۱۱. صدیقی، م. (۱۳۸۲)، «بررسی اثرات عضویت ایران در سازمان تجارت جهانی بر بخش صنعت اقتصاد ایران»، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه فردوسی مشهد، دانشکده علوم اداری و اقتصادی.
۱۲. فیضی آزاد، ح. (۱۳۸۱)، «بررسی علل تأخیر و پیامدهای متشکل از عدم تحویل به موقع سدها در استان خراسان»، پایان نامه کارشناسی ارشد، وزارت نیرو، مؤسسه تحقیقات و آموزش مدیریت، رشت مدیریت اجرایی.
۱۳. قانع بعیری، م. (۱۳۸۲)، «جهانی شدن با تکریش بر حوزه‌های میانست- اقتصاد و فرهنگ»، مجله مدیریت، سال سیزدهم، شماره ۷۵-۷۶ صفحات ۵-۸.
۱۴. کمیجانی، ا. (۱۳۷۹)، «تحلیلی پیوستن تجارت، تحریره عملی پیوستن برخی از کشورها به سازمان تجارت جهانی و آثار پیوستن ایران به آن»، معاویت امور اقتصادی و وزارت امور اقتصادی و دارایی، چاپ اول، صفحات ۱۵۵-۱۵۹.
۱۵. کیلی، ر. مارکلیت، ف.، «جهانی شدن و جهان سوم»، ترجمه: نورانی بیدخت، ح. شیخ علیان، م. (۱۳۸۱)، تهران، دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی، چاپ اول.
۱۶. محیی، م. (۱۳۷۷)، «از زیبایی اثرات عضویت ایران در سازمان جهانی تجارت (با تأکید بر کالاهای کشاورزی)»، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی، دانشکده اقتصاد.
۱۷. معاویت امور اقتصادی سازمان امور اقتصادی و دارایی خراسان (۱۳۸۱)، «گزارش تحلیلی اقتصادی، اجتماعی استان خراسان سال ۱۳۸۰»، سازمان امور اقتصادی و دارایی خراسان، ص. ۷۷.
۱۸. معیری، ف.، (۱۳۸۲)، «جهانی سازی»، تدبیر، شماره ۱۳۴، ص. ۹۸.
۱۹. یاصری، ع. (۱۳۷۷)، «مقدماتی بر جهانی کاربردی سازمانهای پولی و مالی بین‌المللی»، مؤسسه عالی مدیریت ایران، صفحات ۱۱۸-۱۱۹.
۲۰. یاقوتی، م. (۱۳۸۲)، «بررسی آثار پیوستن ایران به سازمان تجارت جهانی بر صادرات فرش دستیاف از دهدگاه صادرکنندگان»، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه فردوسی مشهد، دانشکده علوم اداری و اقتصاد.

۱۳۸۲ زمستان دوره جدید نمایندگان تجارت جهانی، مؤسسه مطالعات و پژوهشی بازرگانی، ص ۲

22. Abdul karim, "Pakistan and WTO", <http://www.dawn.com/2001/01/01/ebr7.htm>
23. Agarwal, James & Terry, Wu, (2004), "China's entry to WTO: global marketing issues, impact, and implications for China", *Journal of International Marketing Review*, Volume: 21 Number: 3 Page 279 – 300.
24. Chien-Hsun Chen Hui-Tzu Shih, (2004), "The impact of WTO accession on the Chinese garment industry", *Journal of Fashion Marketing and Management*, Volume: 8 , Number: 2 Page: 221 – 229.
25. Harper, Liz, (2003), "WTO and global trade", http://www.pbs.org/newshour/bb/international/wto/case_study.htm.
26. Indianembassy.org, "India & the World Trade Organization".
<http://www.Indianembassy.org/policy/wto/overview.htm>
27. netdoor.com, "The World Trade Organization, history, structure&analysis".
<http://www.2.netdoor.com/>
28. Wto.org, "The WTO in brief", (history, Organization, agreements). www.wto.org/english/